

Nr 401

Av herr **Lundmark m. fl.**, *angående översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader.*

Lagen om expropriation blev föremål för en omfattande reformering vid 1949 års riksdag (lag av den 21 december 1949). Huvudsyftet med reformen var att åstadkomma en genomgripande utvidgning av kommunernas möjlighet att expropriera jord, först och främst för att tillgodose bostadsbehovet, men också för andra ändamål. Vidare avsågs reformen bli ett medel att hindra osund spekulation i tomtmark och därmed förhindra onödig prisstegring samt att ge kommunerna möjlighet att, oberoende av enskilda markägares vilja till medverkan, planera och bebygga områden, som bäst lämpar sig för ändamålet.

Nu, sedan lagen varit giltig i nio år och praktisk erfarenhet vunnits, kan resultatet av densamma tyvärr icke anses i alla avseenden tillfredsställande. Den fyller sitt syfte som yttersta hjälpmedel att få loss mark, som på frivillig väg icke står till buds, men har icke blivit den stabiliserande faktor på tomtmarkspriserna som man väntat. Delvis beror detta på ett omständligt och kostsamt domstolsförfarande i och för sig men också på de principer efter vilka värdering sker, där bland annat ett mer eller mindre teoretiskt underbyggt förväntningsvärde å marken är en accepterad faktor. Så länge samhället icke kommit till rätta med problemet om oförtjänt jordvärdestegring torde dock denna ordning få godtagas. En annan mera anmärkningsvärd orsak till fördyring av expropriationsobjekt är de omfattande och kostsamma utredningar och utdragna processer exproprianten får bekosta. Detta är en följd av den generösa utformning kostnadsersättningsregeln i 67 § fått. Denna regel ger markägaren praktiskt taget fria händer att på expropriantens bekostnad engagera experter och jurister till alla möjliga och omöjliga utredningar och processer i olika instanser. Enda begränsningen utgör rättegångsbalkens 18 kap. 6 och 8 §§, som här har giltighet. Men denna inskränkning synes ha mera teoretiskt än praktiskt värde, då det självfallet är svårt för domstolen att avgöra om exproprianten tredskar och vad han kan ha "insett eller bort inse sakna fog" i dylika sammanhang. Denna frihet för markägaren animerar till besvär till högre instans och förhållning av expropriationen. Bevekelsegrunden kan vara en allmän ovilja mot expropriationen, men också en spekulation i stigande markpriser under tiden processen pågår. Resultatet blir, även om tillträde till marken lämnats kommunen vid första domstolsförhandlingen, att planering och exploatering försinkas och försvåras, då fixa priser saknas för kalkylering och inteck-

ningar för belåning omöjliggöres. Dessutom blir följden många gånger en orimlig och onödigt fördyring, som kommer en tredje part, värderingsexperten och advokater, till godo, men som ytterst får betalas av egnahemsägare och hyresgäster, när området bebyggt, eller kanske direkt av skattebetalarna. Dessa överkostnader har redan blivit en faktor man räknar med även vid frivilliga markförvärv. Kommunen frestas till att betala överpris för att slippa expropriationskostnaderna, och säljaren grundar sin prissättning på vad han förväntar domstolen skulle komma att utdöma som markersättning och lägger till de kostnader en omständlig process beräknas kosta köparen, därest expropriation skulle vidtagas. Expropriationsförfarandet har därför mera blivit ett instrument för att hos de statliga byggnadslänemyndigheterna få sanktion för en högre tomtkostnadsnivå än en återhållande faktor mot oskäligen prisstegring.

Med denna utveckling ter sig en översyn av expropriationslagen, i vad den gäller bestämmelserna för kostnadsersättning, som synnerligen angelägen. Frågan har tidigare varit föremål för riksdagens prövning med anledning av motion nr 72/1953 i II kammaren, men föranledde ingen åtgärd sedan tredje lagutskottet avstyrkt densamma. Avstyrkandet motiverades med att den tid som förflutit sedan lagen reformerats icke hunnit ge tillräcklig erfarenhet för bedömning av dess verkan, och utskottet anförde: "Skulle under en längre tid fullföljdsrätten befinnas vara i obehörig mån utnyttjad av expropriaten, torde emellertid detta utgöra anledning till att ta upp frågan om rättegångskostnaderna i expropriationsmål till en mera ingående prövning." Den tid som nu förflutit och den erfarenhet som vunnits sedan lagens ikraftträdande torde nu ge tillräckligt underlag för denna prövning. Därvid synes främst böra övervägas en begränsning i expropriatens skyldighet att ersätta expropriatens kostnader till att endast gälla kostnader i första instans. Detta förefaller så mycket rimligare, som redan vid denna instans domstolen rekryteras med den främsta opartiska tekniska sakkunskap, som finns att tillgå.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av expropriationslagen av den 21 december 1949 i vad den avser bestämmelserna om rättegångskostnaderna.

Stockholm den 27 januari 1959

Gunnar Lundmark

Olof W. Wiklund

Eric Svenning

Göran Petterson